

Програма „Единен пазар“

SMP-2023-TOURSME

Преход към устойчива и адаптивна туристическа екосистема
– укрепване на капацитета на МСП

Резултат 2.1

Сборник с добри практики

Анализ и примери от туристическия сектор

www.inspires-tourism.eu

Co-funded by
the European Union

Проектът е финансиран от Програма „Единен пазар“ на
Европейския съюз по силата на споразумение за безвъзмездна
помощ № 101181590

0

Наименование на проекта: Иновативни решения за устойчиво развитие и конкурентоспособност на МСП в туризма

Акроним на проекта: INSPIRES

Споразумение за безвъзмездна помощ №: 101181590

Продължителност на проекта: 36 месеца (1 ноември 2024 г. - 31 октомври 2027 г.)

Водещ партньор: Ерlebnис Бремерхафен – Германия

Партньори:

Туристическа служба на провинция Антверпен – Белгия

Европейска мрежа за културен туризъм - Белгия

Търговско-промишлена палата – Враца - България

Търговско-промишлена камара Севиля - Испания

Регион Подкарпатие - Полша

Лапландски университет по приложни науки - Финландия

Контакт

Франциска Стенцел, Хелмут Берендс, Клаудиа Хармс

Имейл: INSPIRES@erlebnis-bremerhaven.de

Уебсайт: inspires-tourism.eu

Списък със съкращения

Европейска комисия	ЕК
Европейска изпълнителна агенция за иновации и малки и средни предприятия	EISMEA
Малки и средни предприятия	МСП
Споразумение за безвъзмездна помощ	СБП
Споразумение за партньорство	СП
Описание на действието	ОД
Координатор на проекта	КП
Управителен съвет	УС
Ръководител на партньорския екип	РПЕ
Работен пакет	РП

Отказ от отговорност

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения са само на автора/авторите и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или на Европейската изпълнителна агенция за иновации и малки и средни предприятия (EISMEA). Нито Европейският съюз, нито предоставящият финансирането орган носят отговорност за тях. Партньорите по проекта INSPIRES не носят отговорност за начина на използване на информацията, съдържаща се в настоящия документ.

Партньори по проекта

Съдържание

1 ВЪВЕДЕНИЕ.....	1
2 МЕТОДОЛОГИЯ	3
3 ПРЕГЛЕД НА СЪБРАНИТЕ ДОБРИ ПРАКТИКИ.....	7
4 ОСНОВНИ ИЗВОДИ.....	16
ПРИЛОЖЕНИЕ 1.....	17

Таблица с фигури

Фигура 1: Диапазон на инвестициите	7
Фигура 2: Конкретни нужди от подкрепа	7
Фигура 3: Статус на инициативата	9
Фигура 4: Теми, свързани с добрите практики	9
Фигура 5: Основни предимства на добрите практики	12
Фигура 6: Преносимост на практиките	13

1 ВЪВЕДЕНИЕ

Туристическият сектор претърпява дълбоки и ускорени промени, водени от приоритетите за устойчиво развитие, дигитализация и повишаване на устойчивостта. Малките и средните предприятия (наричани по-нататък МСП) и организациите за управление на дестинации (наричани по-нататък ОУД) имат ключова роля в този процес, като действат като катализатори на иновациите, местното развитие и трансформацията на туристическите модели.

В рамките на проекта INSPIRES идентифицирането и анализът на добрите практики в тези области се разглежда като стратегически източник на вдъхновение за микро-, малките и средните предприятия. Целта е да се насърчат иновациите, да се повиши конкурентоспособността и да се подпомогне разработването на дългосрочни, жизнеспособни и устойчиви бизнес решения в туризма.

В рамките на Работен пакет 2 (наричан по-нататък РП2) основната цел е да се създаде солидна основа и структуриран набор от конкретни, релевантни, възпроизводими и приложими добри практики. Този набор служи като отправна точка за последващите дейности по проекта, по-специално в РП3, РП4 и РП5.

Анализираните добри практики, реализирани от МСП и ОУД, обогатяват съдържанието на обучителните модули, разработвани в рамките на работен пакет 3, като предоставят реални и илюстративни примери от практиката. Значителна част от тези практики допринасят за развитието на интелигентни подходи в туризма, включително чрез използването на нововъзникващи цифрови технологии и иновативни решения за по-добро управление на дестинациите и подобряване на преживяванията на посетителите. В този смисъл те са особено подходящи за целите на обученията и изграждането на капацитет.

Общо 47 добри практики са събрани чрез структурирана онлайн анкета, от които 44 са определени като валидни и включени в последващия анализ. Процесът на събиране не включва индивидуални интервюта, а се основава на стандартизиран въпросник, който позволи на респондентите да предоставят както качествена, така и количествена информация за своите инициативи.

Събраните добри практики обхващат балансиран набор от ключови тематични области в туристическия сектор, включително устойчивост и кръгова икономика, управление на риска, устойчив и регенеративен туризъм, разнообразие и приобщаване, нововъзникващи технологии и дигитализация, както и достъпност. Част от практиките засягат повече от една тематична област, което ясно показва наличието на междусекторни и интегрирани иновации в туризма.

Примерите, включени в настоящия сборник с добри практики, могат да послужат като източник на вдъхновение при разработването на семинари и специално адаптирани обучителни програми по теми като устойчивост, управление на риска, разнообразие и приобщаване, предвидени в рамките на работен пакет 4. Те са също така ценен ресурс за МСП, които кандидатстват по поканата за представяне на проектни предложения в работен пакет 5, тъй като демонстрират какви подходи са били успешни, кои решения са се оказали по-малко ефективни и с какви предизвикателства са се сблъскали предприятията в процеса на реализация.

Идентифицирането и анализът на добрите практики допринасят за по-добро разбиране на реалния контекст, в който оперират туристическите предприятия и ОУД. Те показват как организациите подхождат към зеления и цифровия преход, както и кои ключови предизвикателства и възможности идентифицират при адаптирането на своите бизнес модели. Специално внимание е обърнато на съгласуваността с Пътя на прехода за туризма на Европейската комисия, по-специално по следните теми:

- Тема 8: Зелен преход на туристическите компании и МСП
- Тема 16: Подкрепа за цифровизацията на МСП и туристическите дестинации
- Тема 19: Повишаване на осведомеността относно нуждите от умения за двойния преход в туризма
- Тема 20: Повишаване на осведомеността относно промените в туристическото търсене и възможностите, свързани с двойния преход
- Тема 25: Подобряване на достъпността на туристическите услуги
- Тема 26: Туристически услуги за посетители и местни общности

Тези теми са ясно отразени в добрите практики, идентифицирани и анализирани в настоящия документ.

В допълнение към тематичния фокус, общата аналитична рамка се основава на три ключови стълба:

Зелен преход – прилагане на екологично устойчиви практики;

Цифров преход – интегриране на цифрови инструменти и технологии;

Устойчивост – способност за адаптация и справяне с външни предизвикателства.

Събирането и анализът на информацията се осъществява чрез непрекъснато взаимодействие между проектните партньори. Това гарантира както еднородност и съпоставимост на данните, така и задълбочено разбиране на конкретните добри практики, свързани със зеления и цифровия преход и повишаването на устойчивостта в туризма.

Настоящият документ има за цел да представи основните резултати от анализа на събрания сборник с добри практики, като демонстрира как туристическите предприятия и организациите за управление на дестинации успешно съчетават принципите на двойния преход с изграждането на общности, развитието на умения и подобряването на достъпността, за да създадат устойчиви и конкурентоспособни модели на туризъм.

2 МЕТОДОЛОГИЯ

За целите на събирането на **добри практики** се разработи стандартизиран шаблон под формата на онлайн въпросник (Google анкета). Този подход гарантира, че всяка добра практика се описва и анализира по единна методологична рамка, което позволява съпоставимост и последователност на данните. Въпросникът е структуриран в следните основни раздели:

- **Основен код на икономическа дейност** (NACE – Статистическа номенклатура на икономическите дейности в Европейската общност), използван за идентифициране на компанията или инициативата. Тази информация подпомага анализа на добрите практики в контекста на конкретния тип бизнес и икономическа дейност. Въпреки че използването на NACE кодове, специфични за туристическия сектор, не е задължително в рамките на INSPIRES, те допринасят за по-добро разбиране на естеството и обхвата на инициативите.
- **Обща информация за инициативата**, включваща наименование, контактна информация, начална дата и дали инициативата все още е в процес на изпълнение.

- Обща инвестиция, необходима за реализиране на инициативата. Този елемент има за цел да даде ориентировъчна представа за мащаба на инициативата, а не за точните финансови параметри. Информацията подпомага оценката на ресурсите, необходими за потенциално пренасяне или възпроизвеждане на практиката от други предприятия и/или организации.

Респондентите посочват не точни суми, а **инвестиционен диапазон**, в рамките на който е разработена инициативата. Предложените опции включват предварително дефинирани диапазони (например: под 10 000 евро; 10 000–50 000 евро; 50 000–100 000 евро; 100 000–200 000 евро; над 250 000 евро). Този подход улеснява отговорите, осигурява съпоставимост на данните и същевременно гарантира конфиденциалност. Освен това той подпомага реалистична оценка на възможностите за трансфер и възпроизвеждане на практиките спрямо необходимите ресурси.

- **Описателна информация**, включваща основните цели, ключовите дейности и въздействието на инициативата върху устойчивостта, адаптивността и цифровизацията в туризма.

2.1 Теми, засегнати от инициативата

Тематичната класификация позволи съпоставяне на добрите практики с ключовите приоритетни области на проекта. INSPIRES разработва програма за „обучение на обучители“ в рамките на РПЗ, включваща специализирани обучителни модули, съобразени с тези теми. В този контекст, събраните данни допринасят пряко за структурирането и илюстрирането на обучителното съдържание с примери от реалната практика.

Идентифицираните тематични области включват:

- Управление на риска и адаптивност;
- Устойчивост и кръгова икономика;
- Устойчиви и регенеративни туристически предложения;
- Разнообразие и приобщаване в туризма;
- Нови технологии;
- Достъпност;
- Други

Въпреки че интелигентният туризъм¹ не е включен като самостоятелна тема във въпросника, редица **добри практики** го адресират чрез използването на нововъзникващи технологии и цифрови решения. Това измерение се развива допълнително в окончателната версия на сборника и заема важно място в програмата за обучение на обучители и свързаните с нея дейности в РПЗ.

2.2 Какви конкретни нужди от подкрепа се разглеждат?

Този раздел предоставя информация за основните потребности, адресирани от инициативите, извън вътрешните нужди на организациите, които ги реализират. Посочените области включват:

- Енергийна ефективност и ефективно използване на ресурсите
- Въвеждане на цифрови инструменти (напр. системи за резервации, CRM)
- Промотиране на международни пазари
- Създаване на стойност от местни културни и природни активи
- Изграждане на мрежи с доставчици на допълващи услуги
- Повишаване на квалификацията и уменията на персонала
- Иновации в инфраструктурата или услугите
- Иновации в инфраструктурата или услугите

2.3 Какъв е ефектът от добрата практика?

В тази част участниците се приканват да опишат основните резултати, ползи и промени, които инициативата носи за туристическия сектор. Това включва въздействие върху устойчивостта, адаптивността, цифровизацията, както и ангажираността на местните общности и заинтересованите страни.

2.4 Основни предимства на инициативата

Този раздел има за цел да идентифицира защо дадена инициатива представлява **добра практика**, която заслужава да бъде споделена. Участниците описват какво прави инициативата иновативна, вдъхновяваща или използвана в други региони, като се акцентира върху следните аспекти:

---

¹ „Интелигентният туризъм отговаря на новите предизвикателства и изисквания в един бързо променящ се сектор, включително развитието на цифрови инструменти, продукти и услуги; равни възможности и достъп за всички посетители; устойчиво развитие на местната област; и подкрепа за творческите индустрии, местните таланти и културното наследство.“ (smart-tourism-capital.ec.europa.eu)

- Иновации
- Устойчивост
- Участие на общността
- Икономически ползи
- Потенциал за растеж
- Достъпност
- Други

2.5 Може ли инициативата да бъде пренесена в други региони или да се използва от други МСП?

Този въпрос предоставя информация относно възпроизводимостта и потенциала за развитие и растеж на инициативата. Анализът подпомага определянето на това дали дадена добра практика може да бъде успешно адаптирана и приложена в различни регионални, икономически или бизнес контексти. Разбирането на потенциала за преносимост улеснява идентифицирането на практики с по-широко въздействие, които могат да служат като модели за други участници в туристическия сектор. На вътрешно ниво това подпомага и подбора на примери за целите на обучението на обучители.

2.6 Срещнати предизвикателства (незадължителни отговори):

Този раздел дава възможност за идентифициране на основните предизвикателства, възникнали по време на прилагането на практиката, както и на извлечените поуки от процеса на реализация.

2.7 Бъдещи възможности за развитие:

Последният раздел предоставя информация за потенциала за надграждане, разширяване или адаптиране на практиката с цел увеличаване на нейното въздействие и ефективност. Участниците се насърчават да споделят идеи за бъдещо развитие, възможни партньорства или нови идеи за растеж.

Като цяло, използваният въпросник осигурява ясен, структуриран и изчерпателен преглед на внедрените **добри практики**, като улеснява идентифицирането на силни страни, области за подобрене, извлечени поуки и ключови предизвикателства.

3 ПРЕГЛЕД НА СЪБРАНИТЕ ДОБРИ ПРАКТИКИ

В този раздел се представя преглед на събраните **добри практики** от няколко допълващи се гледни точки. Анализът включва статистически данни, визуализирани чрез графики, които показват основни тенденции и модели, както и конкретни примери, когато това е уместно и подпомага по-доброто разбиране на резултатите.

3.1 Статистика

В рамките на първата фаза на събиране на данни са подадени общо 47 **добри практики**, от които 44 отговарят на критериите за допустимост и се включват в последващия анализ.

По-голямата част от събраните **добри практики** са от страните партньори по проекта INSPIRES – Финландия, Белгия, Германия, Полша, България и Испания. Тъй като процесът на събиране не се ограничава единствено до тези държави и региони, в анализа се включват и **добри практики** от други европейски страни, сред които Ирландия, Кипър, Румъния и Гърция.

По-голямата част от идентифицираните **добри практики** произлизат от инициативи на малки и средни предприятия. В анализа обаче са включени и практики, реализирани от организации за управление на дестинации (DMO), които чрез своята посредническа и координационна роля подпомагат зеления и цифровия преход на МСП на местно и регионално ниво.

3.2 Сектори на икономическа дейност

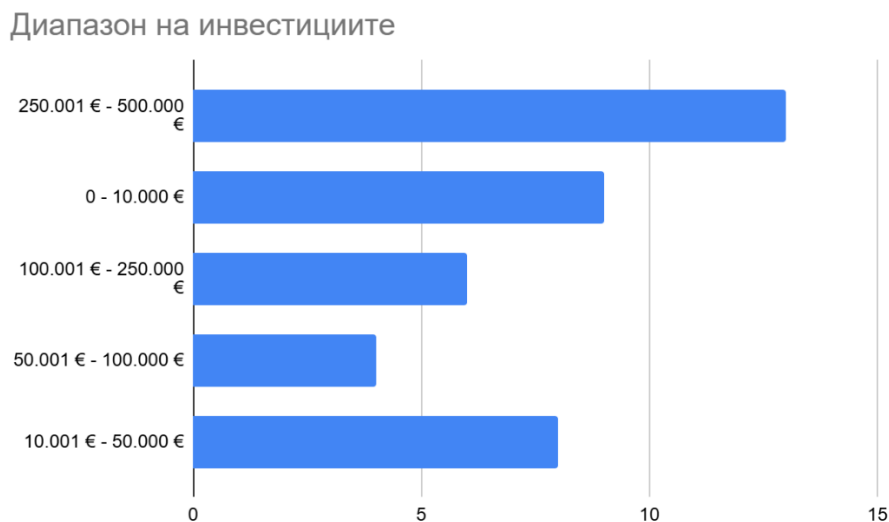
Събраните **добри практики** обхващат широк спектър от икономически дейности, свързани с туризма, включително настаняване, хранене и напитки, дейности, свързани с природата, специализиран туризъм, както и други допълващи услуги.

Това разнообразие отразява активната ангажираност на туристическия сектор – и по-специално на малките организации и МСП, често разположени в селски райони или работещи пряко с тях – не само с цифровия и зеления преход, но и с въвеждането на иновации, устойчиви бизнес модели и повишаване на адаптивността към външни промени и кризи.

3.3 Обхват на инвестициите

Анализът показва, че почти половината от инициативите се реализират с относително нисък инвестиционен обхват – под 50 000 евро. Това потвърждава, че въвеждането на иновативни решения, свързани с устойчивото развитие и цифровизацията, не винаги изисква значителни финансови ресурси и може да бъде постижимо и за по-малки предприятия.

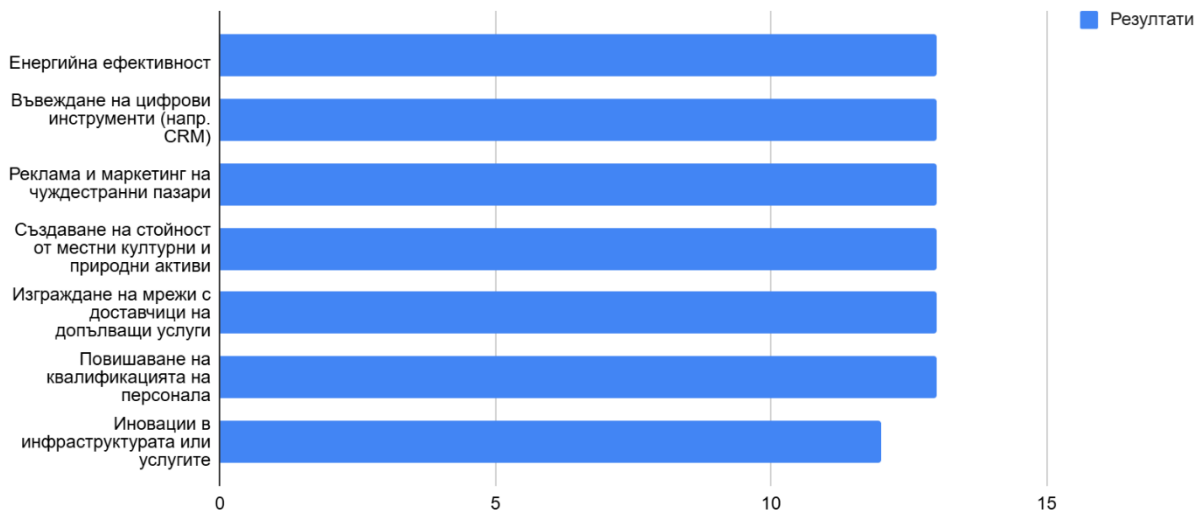
В същото време част от инициативите предполагат по-високи инвестиции, което е индикатор за дългосрочен ангажимент към зеления и цифровия преход и към стратегическо развитие на бизнеса. Анализът също така показва, че част от респондентите интерпретират въпроса като отнасящ се до общата инвестиция, необходима за създаването и стартирането на бизнеса, а не единствено до конкретната инициатива. Това следва да се има предвид при тълкуването на резултатите.

Фигура 1: Диапазон на инвестициите

3.4 Конкретни нужди от подкрепа

Броят на идентифицираните конкретни нужди от подкрепа надвишава общия брой на анализиранияте **добри практики**, тъй като този въпрос е формулиран като многовариантен, позволяващ избор на повече от един отговор. По този начин респондентите имат възможност да посочат различни видове подкрепа, необходими за успешното реализиране на техните инициативи.

Фигура 2: Конкретни нужди от подкрепа

Разпределението на отговорите е относително балансирано, което показва ясно изразено търсене на подкрепа в различни области от страна на МСП. Най-често посочваните нужди са свързани с енергийна и ресурсна ефективност, въвеждане на цифрови инструменти и създаване на добавена стойност от местни културни и природни активи. Това показва, че МСП в туристическия сектор целенасочено интегрират двойния преход като ключов елемент от своите бизнес модели.

Значителен дял от респондентите посочват и необходимост от подкрепа за промотиране на чуждестранни пазари, съчетано с иновации в услугите и повишаване на квалификацията на персонала. Тези резултати показват готовността на туристическите предприятия да адаптират своите дейности към динамична, глобализирана и постоянно променяща се среда.

Делът на предприятията, които идентифицират като приоритетна нужда изграждането на мрежи с допълващи се партньори и доставчици на услуги, подчертава значението на сътрудничеството и връзките с местните общности. Това ясно показва, че зеленият и цифровият преход не могат да бъдат ефективно реализирани в изолация, а изискват координирани действия, партньорства и екосистемен подход.

3.5 Добри практики - примери от МСП:

Създаване на мрежи и сътрудничество:

[Happy Weekends](#), туроператор от Белгия, подчертава значението на дългосрочното сътрудничество с надеждни партньори като ключов фактор за развитието на своя бизнес. Инициативата отчита повишена адаптивност, постигната чрез фокус върху специализацията, изграждането на близки партньорски отношения и реализирането на целенасочени и осъзнати инвестиции. Този подход позволява на предприятието да реагира по-гъвкаво на промените в пазарната среда и да укрепи своята позиция в туристическата екосистема.

Устойчиви и регенеративни туристически предложения:

[The Jolly Vintners](#) е инициатива от България, която предлага автентични винени туристически преживявания в село Лютиброд. Те съчетават дегустации на бутикови вина с местни храни, природна среда и разказване на културни истории, като поставят акцент върху автентичността и връзката с мястото. На фона на Искърското дефиле инициативата насърчава туризъм с ниско въздействие и активно подкрепя съживяването на селските райони.

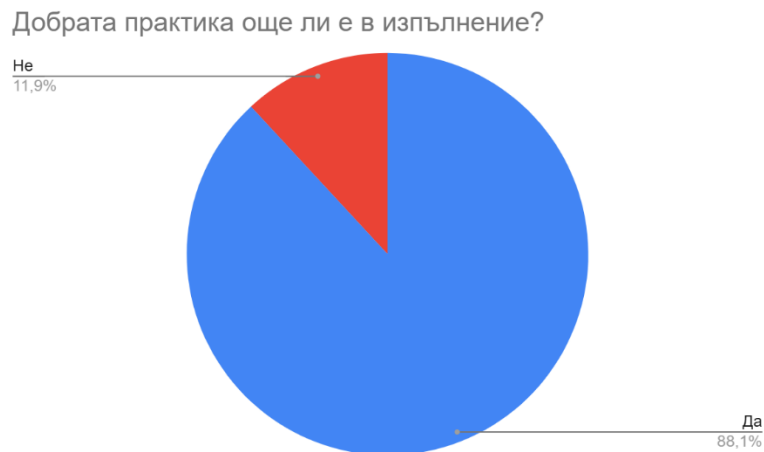
Ключовите дейности включват дегустации с гид в природни и културни обекти, онлайн резервации и персонализирано взаимодействие с гостите. Инициативата допринася за устойчивото развитие чрез използване на местни продукти и прилагане на екологично отговорни практики в лозята. В същото време тя повишава адаптивността на бизнеса чрез диверсифициране на приходите отвъд директните продажби на вино и чрез използване на цифрови инструменти за планиране, комуникация и популяризиране на предлаганите преживявания.

В по-широк контекст добрата практика допринася за повишаване на видимостта на Северозападна България като дестинация с висока добавена стойност, базирана на преживявания, качество и устойчиви туристически модели.

3.6 Текущ статус на инициативите

Голяма част от добрите практики са **все още в ход**, което потвърждава динамичния характер на туристическия сектор и непрекъснатите усилия на малките и средните

предприятия и организациите за управление на дестинации да се развиват към **по-устойчиви и по-адаптивни бизнес модели**. Това показва активен процес на трансформация, насочен към дългосрочно развитие, по-добра реакция на промени и повишена готовност за справяне с външни предизвикателства и кризи.

Фигура 3: Статус на инициативата

3.7 Теми, свързани с добрите практики

Фигура 4: Теми, свързани с добрите практики

ТЕМИ	Брой МСП
Управление на риска и адаптивност	18
Устойчивост и кръгови практики	17
Устойчиви и регенеративни туристически предложения	16
Разнообразие и приобщаване в туризма	16
Нови технологии	16
Достъпност	16
Други	15

Резултатите от този въпрос, който допуска избор на повече от един отговор, показват сравнително балансирано разпределение между различните тематични области. Това потвърждава многомерния характер на иновациите в туристическия сектор. Най-често посочваната тема е **„Управление на риска и адаптивност“**, следвана от **„Устойчивост и кръгова икономика“**.

Значителен брой респонденти посочват също **разнообразието и приобщаването**, както и **достъпността**, което подчертава нарастващата интеграция на тези измерения в стратегиите на МСП в туризма.

Като цяло резултатите показват, че туристическият сектор прилага **холистичен подход**, който съчетава екологични, социални и технологични практики с цел постигане на **устойчиво развитие** и **повишена адаптивност** към промени и кризи.

Примери от МСП за устойчивост и кръгова икономика:

[Naturanda](#) е МСП, което организира екскурзии в Испания. Те посочват, че предизвикателствата, породени от пандемията Ковид-19, им дават възможност да изградят устойчивост като основа на своя туристически модел. Организацията обновява автопарка си с електрически и хибридни превозни средства с цел намаляване на емисиите на CO₂, дигитализира оперативните процеси за ограничаване на хартиените отпадъци и подобрява офисните пространства чрез енергийно ефективни системи и екологично отговорни

практики. Всяка екскурзия включва елемент на екологично образование, насочен към повишаване на осведомеността за ценността и крехкостта на природната среда. Чрез дейности в природни зони и партньорства с местните общности инициативата постига положително екологично, социално и икономическо въздействие, разглеждайки устойчивото развитие като дългосрочна отговорност.

[Yyteri Resort & Camping](#) се намира в един от най-ценните дюнни хабитати във Финландия, защитен от мрежата Natura 2000. Всички дейности и инвестиции следват строги принципи на устойчиво развитие. Курортът предлага 75 вили, 130 места за каравани с електричество и 200 места за палатки, както и съпътстващи услуги като сауни, ресторант и семейни активности. В резултат на последователен процес на подобрене обектът притежава етикета Sustainable Travel Finland (STF), присъждан след преминаване на многоетапна програма. Основните действия се фокусират върху повишаване на енергийната ефективност, рециклиране и насочване на гостите и персонала към намаляване на потреблението на вода, електроенергия и генерираните отпадъци.

Примери от МСП за прилагане на устойчив и регенеративен туризъм:

Някои примери, които илюстрират *отговорите на анкетираните, които са включили предложения за регенеративен устойчив и регенеративен туризъм:*

[Digital Platform for Sustainable Shopping Guide](#) от Бремерхафен, Германия, представлява цифрова платформа, която насърчава устойчивото пазаруване, като свързва потребителите с екологично отговорни предприятия в търговията на дребно, гастрономията, занаятите и услугите. Управлявана от туристическа дестинация, платформата предоставя надеждна информация, поддържа актуалността на данните и стимулира взаимодействието между потребители и доставчици. Ползите са двустранни: потребителите получават по-лесен достъп до устойчиви алтернативи, а предприятията – по-голяма видимост и достъп до целева аудитория, ориентирана към устойчиво потребление.

[Miętowe Wzgórze](#) от Полша е малко място за настаняване, което развива туристически модел в хармония с природата и изгражда силна връзка с местната общност. Инициативата привлича лоялни посетители и организира семинари и събития на открито, които обединяват различни местни участници. Чрез използване на местни храни, занаяти и

услуги тя подкрепя микропредприятията и допринася за утвърждаването на региона като дестинация за бавен и екологично отговорен туризъм.

Пример от МСП за предлагане на достъпни и приобщаващи туристически предложения:

[Bielebale](#) представлява ваканционна дестинация, ориентирана към принципа „достъпност за всички“. Инициативата осигурява професионална и дискретна подкрепа по време на престоя, включително медицински грижи, помощни средства и персонализирани насоки, без това да нарушава усещането за пълноценна почивка. Съществен елемент на модела е и социалното въздействие – приблизително 60% от служителите са хора в неравностойно положение на пазара на труда. Инициативата се подкрепя от фламандските публични институции и представлява пример за интегриране на социалното приобщаване в туристическия бизнес модел.

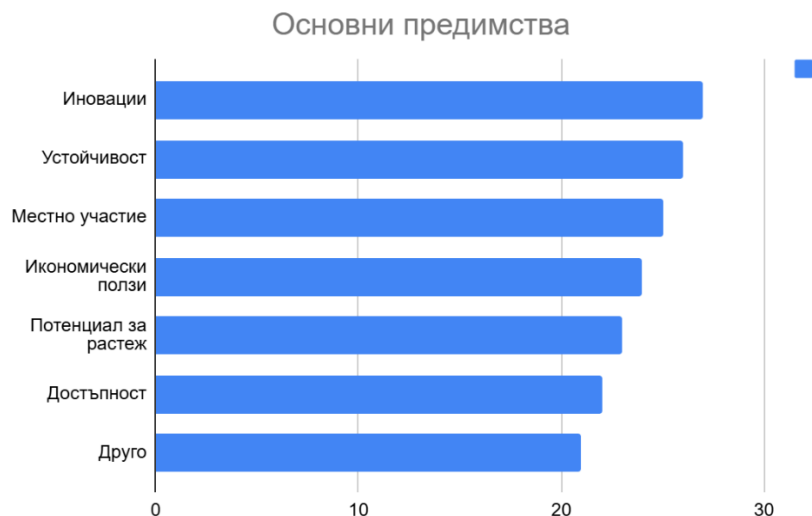
Приложение 1 съдържа пълен списък на всички идентифицирани добри практики, структурирани по теми. Приложението ще бъде предоставено на заинтересованите МСП и организации за управление на дестинации на уебсайта на проекта до края на първото тримесечие на 2026 г.

3.8 Основни предимства на добрите практики

Резултатите показват, че **иновациите (27)** и **устойчивото развитие (26)** са най-високо оценените предимства от анкетиранияте участници.

Участието на общността (26) и **икономическите ползи (24)** също се открояват като ключови аспекти, което показва, че предприятията успешно съчетават положителното социално въздействие с икономическата жизнеспособност на своите бизнес модели.

Отбелязаният брой на **други предимства (21)** допълнително потвърждава, че трансформацията в туризма се реализира чрез разнообразни подходи и решения, които отразяват различните контексти, мащаби и цели на участващите организации.

Фигура 5: Основни предимства на добрите практики

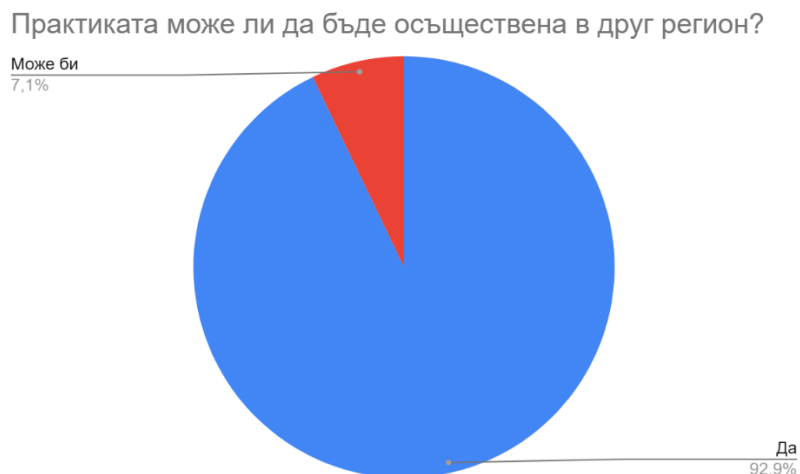
Следващата таблица представя точния брой МСП по всеки тип предимство, като се отчита, че респондентите имат възможност да изберат повече от едно предимство с цел по-пълно представяне на своите инициативи.

КЛЮЧОВА СИЛНА СТРАНА/ ПРЕДИМСТВО НА ИНИЦИАТИВАТА	РЕЗУЛТАТИ
Иновации	27
Устойчивост	26
Местно участие	25
Икономически ползи	24
Потенциал за растеж	23
Достъпност	22
Други	21

3.9 Преносимост на добрите практики

Както е показано на **Фигура 6**, отговорите на този въпрос са ясни и последователни. По-голямата част от участниците считат, че инициативите, които реализират в областта на цифровия и зеления преход, както и на устойчивото развитие в туризма, **могат да бъдат адаптирани и успешно приложени** в други предприятия и/или в различни териториални контексти.

Това показва, че значителна част от идентифицираните **добри практики** притежават потенциал за използване като модели и референтни примери в рамките на последващите дейности по проекта.

Фигура 6: Преносимост на добрите практики

3.10 Срещнати предизвикателства

Въпреки че събраните **добри практики** демонстрират висока ангажираност към иновациите, устойчивото развитие и повишаването на адаптивността, анкетираните участници идентифицират и редица предизвикателства, възникващи по време на проектирането и реализацията на техните инициативи. Тези предизвикателства отразяват често срещани и структурни ограничения, пред които са изправени МСП в туристическия сектор, особено при въвеждането на нови бизнес модели, иновативни решения или при работа в иновативна и сътрудническа среда.

Основните групи предизвикателства включват:

- **Финансови и правни бариери**, свързани с прилагането на екологични регулации, трудности при въвеждането на иновативни продукти и услуги на пазара, получаването на разрешителни и ориентирането в сложни правни и административни изисквания;
- **Балансиране на потребителското преживяване с устойчив подход**, включително запазване на автентичността на туристическите предложения при едновременно прилагане на екологично и социално отговорни практики;

- **Координация между множество участници**, включително съвместно създаване на продукти и услуги със заинтересовани страни, което изисква време, капацитет и ефективни механизми за партньорство.

Примерни предизвикателства, посочени от респондентите:

[Биологичното стопанство „Розино“](#) от България посочва, че „едно от основните предизвикателства е **управлението на сложността при съчетаването на земеделие, производство на храни и туризъм в един устойчив модел**. Осигуряването на **постоянно качество** във всички направления – по-специално по отношение на биологичната сертификация, хуманното отношение към животните и преживяването на гостите – изисква значително време, ресурси и ангажираност на персонала. Допълнително предизвикателство представлява изграждането на екологично настаняване в защитена зона, което налага стриктно спазване на екологичните регулации.“

[Berkovitsa experience](#) от България отбелязва, че „едно от основните предизвикателства е координацията между множество местни участници – производители, културни експерти и локации за събития – при едновременно поддържане на последователно качество и цялостен дизайн на туристическото преживяване. Логистичните ограничения в селските райони, като ограничената инфраструктура и непредсказуемите метеорологични условия, също създават оперативни затруднения.“

[Aurora Holidays](#) от Финландия посочва, че при реализирането на инициативата „Регенеративен риболовен туризъм в река Тено“ основното предизвикателство е свързано с **преговорите между различните заинтересовани страни относно законодателството и регулациите за риболов на розова съомга**, както и със съгласуването на процесите на вземане на решения с местните възгледи и традиции.

[Bieszczady Bicycle Trolleys](#), инициатива, разработена в Полша, отбелязва, че поради своя иновативен характер продуктът среща затруднения при въвеждането на пазара. Необходимо е изготвянето на специфична документация и регламенти, както и разработването – в сътрудничество с Полските железници – на оперативни правила, които впоследствие се прилагат и от компании за наем на велосипеди в други части на страната.

4 ОСНОВНИ ИЗВОДИ

Анализът на събраните **добри практики** показва, че малките и средните предприятия в туризма, както и организациите за управление на дестинации, активно участват в зеления и цифровия преход на туристическия сектор. Те демонстрират готовност да диверсифицират своето предлагане, да укрепват партньорските си връзки и да си сътрудничат с местните общности с цел повишаване на конкурентоспособността не само на отделните предприятия, но и на туристическите дестинации като цяло. Значителна част от инициативите успешно съчетават екологични и социални цели, като създават добавена стойност както за бизнеса, така и за местните общности.

Идентифицираните **добри практики** показват по ясен начин как местните предприятия допринасят за постигането на по-широките цели на **Пътя на прехода за туризма на Европейската комисия**, особено по отношение на цифровата трансформация на туристическите компании, развитието и надграждането на уменията и създаването на туристически преживявания, основани на приобщаване, сътрудничество и изграждане на общности.

Сред основните фактори за успех се открояват сътрудничеството и работата в мрежа, силната местна идентичност и култура, както и използването на природното и културното наследство като източник на иновации и устойчиво развитие. Допълнително, много от практиките показват висок потенциал за **преносимост и адаптиране** в други региони или контексти, както и силна ангажираност с принципите на устойчивото развитие, включително кръговата икономика, енергийната ефективност и намаляването на въздействието върху околната среда.

Въпреки положителните тенденции, редица предизвикателства остават. Най-често те са свързани с финансови и правни бариери, включително прилагането на екологични регулации, трудностите при навлизането на иновативни продукти и услуги на пазара, както и сложността на разрешителните режими и правните изисквания. Недостигът на технически и дигитални умения също продължава да бъде съществено предизвикателство за част от МСП в туристическия сектор.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

Добри практики по тематични области

Настоящата таблица свързва всяка събрана **добра практика** със съответните тематични области, като показва по какъв начин инициативите допринасят за **устойчивото развитие, адаптивността, цифровизацията, приобщаването** и други ключови приоритети в туристическия сектор.

Таблицата има за цел да осигури бърз и структуриран преглед на тематичния обхват на добрите практики и да подпомогне тяхното използване като референтни примери в рамките на обучителни, аналитични и приложни дейности по проекта.

Добри практики	Страна	Устойчивост/ практики на кръговата икономика	Управление на риска и устойчивост	Устойчиви и регенеративни туристически предложения	Разнообразие и приобщаване в туризма	Нови технологии
Потапящо преживяване „Рубенс“	Белгия		X			X
Profitroom – изкуствен интелект	Полша	X	X			X
Велосипедни колички Bieszczady	Полша	X		X	X	
Мьонтове Вггурже – дъхът на природата	Полша			X		
Naturanda като пример за добри практики от 2020 г.	Испания			X		
Биологично стопанство „Розино“: Затворена верига за производство на млечни продукти и екотуризъм в сърцето на Балканите	България	X	X	X		
Къмпинг „Синева“: потапяне в природата на Врачански Балкан	България	X	X	X	X	
Местни вкусове, трайни връзки – Берковица	България	X	X	X	X	X
Винени маршрути по Искърското дефиле	България	X	X	X		X
Дестинация Враца: Красота в 360° – виртуална реалност	България			X	X	X
Интегриране на роботиката в селската гурме кухня	България	X	X	X		X
Escultura Eventos – Модел за устойчиво и приобщаващо управление на туризма	Испания	X	X	X	X	X
Mystreetbook - устойчиви маршрути	Испания			X		X
Къмпинг Siesta /Ecotree – регенеративен туризъм	Белгия			X		
Дигитална маркетингова кампания за Пафос, Кипър	Кипър			X	X	X
Цифрово приложение: Dublin Discovery Trails -Story Telling	Ирландия		X	X	X	X

Добри практики	Страна	Устойчивост/ практики на кръговата икономика	Управление на риска и устойчивост	Устойчиви и регенеративни туристически предложения	Разнообразие и приобщаване в туризма	Нови технологии
Иновации, основани на данни, за малките и средни предприятия в областта на туризма в европейските столици на културата	Европа		X	X	X	
Стратегията за устойчивост на Солун 2030 като пътна карта за устойчив туризъм	Гърция	X	X	X	X	
Виртуална реалност в музея „Астра“, Сибиу, Румъния	Румъния			X	X	X
Хотел Nowy Dwor: Чиста енергия – инвестиция във фотоволтаични системи	Полша	X	X	X		
Scrabble Bed and Breakfast: енергийна ефективност и ефективно използване на ресурсите	Белгия	X				
Мрежата за безопасност в Лапландия	Финландия		X			
„Зелена перспектива“ - полска инициатива, насочена към устойчиво развитие и екологично отговорни практики	Полша			X		
Leave No Trace -- етичен кодекс и образователна рамка за отговорно поведение сред природата, широко използван в туризма, екотуризма, планинарството и дейностите на открито.	Финландия	X		X		
Фотоволтаика – слънчева енергия за електромобили	Германия	X	X	X		X
Училище за творчески занаяти „Бещади”	Полша	X		X	X	
Център за въздействие за зелени професии в природен парк Лауенбрюк: устойчиво обучение и социално участие	Германия			X	X	
Поп-ъп музей и шоу за приготвяне на сладолед	Полша	X				
Биелабе: Достъпност за всички и заетост за всички	Белгия				X	
Трасео – платформа за създаване на карти за регионалния туризъм и местния бизнес	Полша	X		X	X	X
Щастливи уикенди = силен растеж, като същевременно останахме себе си като туроператор/туристическа организация	Белгия		X			
Солна СПА дестинация – екскурзии с екскурзовод	Испания	X		X		
Регенеративен риболовен туризъм в река Тено	Финландия			X		
Курорт и къмпинг Ютери – носител на етикет за устойчиво пътуване във Финландия	Финландия	X				
Зелена класна стая	Германия	X				
Цифрова платформа за устойчиво пазаруване Ръководство	Германия	X		X		
Интелигентни решения за достъп в областта на мобилността, туризма и настаняването	Испания	X	X	X		X

Добри практики	Страна	Устойчивост/ практики на кръговата икономика	Управление на риска и устойчивост	Устойчиви и регенеративни туристически предложения	Разнообразие и приобщаване в туризма	Нови технологии
Ваканционно селище Радава – разширяване на комплекса с басейни	Полша			X	X	
Концепция за зелен велосипеден маршрут	Полша			X	X	
Видимост на велосипедистите	Германия	X		X		
Хотел „Каринска“ – сграда, изградена в съответствие с местната архитектурна традиция	Полша	X	X	X	X	X
„Морско бъдеще“ - междуфирменото обучение в Бремерхафен	Германия	X	X	X		
Достъпна туристическа вила в Лапландия	Финландия				X	
ОБЩО		24	18	33	18	15